

• СПОРТ ІНВАЛІДІВ ТА АДАПТИВНЕ ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ

• DISABLED SPORTS AND ADAPTIVE PHYSICAL TRAINING

УДК 796.032-056.313

**ПРІОРИТЕТНО-РЕПРЕЗЕНТАТИВНІ ВИДИ
СПОРТУ СПЕЦІАЛЬНИХ ОЛІМПІАД В УКРАЇНІ****Юрій БРІСКІН, Ольга ПАВЛОСЬ, Аліна ПЕРЕДЕРІЙ***Львівський державний університет фізичної культури*

Анотація. Результати цієї роботи ґрунтуються на опитуванні, яке проводилося для визначення пріоритетно-репрезентативних видів спорту Спеціальних Олімпіад в Україні. Після опрацювання результатів дослідження було встановлено, що серед запропонованих літніх видів спорту Спеціальних Олімпіад найпопулярнішим в Україні є футбол. Окрім того, високі рейтингові позиції займають легка атлетика, баскетбол, гімнастика, волейбол. Було визначено, що серед представлених зимових видів спорту Спеціальних Олімпіад, найпопулярнішим видом спорту є лижні перегони. Високий рейтинг мають також фігурне катання та гірськолижний спорт.

Ключові слова: Спеціальні Олімпіади, вади інтелекту, види спорту, анкетування, коефіцієнт конкордації.

Постановка проблеми. Спорт інвалідів у Міжнародній олімпійській системі представлений трьома напрямками: дефлімпійський спорт, паралімпійський спорт та Спеціальні Олімпіади. Кожен напрям спорту інвалідів має нозологічно обумовлені особливості як системи змагань, так і системи підготовки [3, 4].

Важливою нозологічною особливістю осіб з вадами інтелекту є наявність широкого спектра рухових порушень, які поєднуються з основним діагнозом. Окрім недоліків фізичного розвитку, трапляються неврологічні розлади, можуть бути порушення в системі кровообігу, парези й паралічі, порушення зору та слуху, порушення чутливості, зміни рефлексів та інші [1, 5].

Спеціальні Олімпіади – міжнародний спортивно-оздоровчий рух, при підтримці якого проводяться тренування і змагання дітей та дорослих з вадами інтелекту та супутніми вадами [2].

Діяльність Спеціальних Олімпіад здійснюється на волонтерських засадах. До спортивної роботи залучаються студенти, лікарі, батьки та інші, люди які не завжди мають педагогічну чи спортивну освіту, що своєю чергою обмежує можливості тренувального процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Одним із принципів Міжнародної організації Спеціальних Олімпіад є проведення систематичних тренувань, що є запорукою розвитку фізичних якостей та навчання рухових дій в обраному виді спорту. Організація змагань між особами з рівними можливостями є адекватним засобом випробувань цих фізичних якостей, умінь та навичок, перевіркою прогресу, створення стимулу для особистого вдосконалення [2].

Проведення тренувань та участь у змаганнях сприяють нормалізації життя осіб з вадами інтелекту та вимагають вирішення низки загальних та спеціальних завдань.

Нозологічні особливості спортсменів з вадами інтелекту вимагають певного розширення кола **загальних завдань** [1,2] підготовки спортсменів:

- зміцнення здоров'я;
- поліпшення емоційної стійкості до стресових умов життя й опірності організму до факторів зовнішнього середовища;
- виявлення і стимулювання резервних можливостей організму;
- підвищення комунікативної активності;
- компенсація фізичних, психічних, соціальних змін особистості інваліда;
- підготовка до професійної реабілітації, нормалізація соціального статусу;

- формування мотивів і усвідомленого ставлення до виконання фізичних вправ;
- формування розуміння права вибору, бажань і соціальних умов життя.

Проведення тренувань та участь у змаганнях сприяють нормалізації життя розумово відсталих людей та вимагають вирішення таких **спеціальних завдань**:

- створення можливостей для тренувань і участі у змаганнях, які відповідають умовам, що надаються здоровим спортсменам, забезпечення можливості занять популярними видами спорту;
- використання громадських спортивних споруд, які призначені для здорових спортсменів;
- забезпечення проведення занять спортом упродовж року, як це заведено у здорових спортсменів;
- створення можливостей для спілкування з іншими спортсменами та участі в суспільному житті;
- створення можливостей для набуття життєвого досвіду;
- організація змагань відповідно до Олімпійських традицій та ідеалів.

Мета дослідження - визначити пріоритетно-репрезентативні види спорту в Україні для розвитку програм Спеціальних Олімпіад.

Методи дослідження:

1. Теоретичний аналіз та узагальнення.
2. Соціологічні методи: опитування (анкетування).
3. Методи математико-статистичної обробки результатів.

Результати дослідження та їх обговорення. Першим серед спеціальних завдань підготовки спортсменів з вадами інтелекту є створення можливостей для тренувань і участі у змаганнях, які відповідають умовам, що надаються здоровим людям, забезпечення можливості занять найпопулярнішими видами спорту.

Щоб визначити думку респондентів щодо популярності видів спорту в Україні, ми провели соціологічне опитування - анкетування. В опитуванні взяло участь 376 респондентів, з яких 145 жінок та 231 чоловік, з восьми міст України: Дніпропетровська, Києва, Луганська, Львова, Ужгорода, Херсона, Хмельницького, Черкас.

Відповідно до завдань дослідження, ми розробили анкету, яка складається зі звернення та 11 питань. Зміст анкети дозволив визначити місце роботи (навчання), освіту, науковий ступінь (якщо є), учене звання (якщо є), стаж практичної роботи (якщо є), спортивну кваліфікацію (якщо є), вік, стать, місце проживання респондентів.

Серед опитуваних було 11 майстрів спорту міжнародного класу, 73 майстри спорту, 97 кандидатів у майстри спорту, решта (144 особи) мали масові розряди або взагалі спортом не займалися. Також серед респондентів були фахівці галузі фізичного виховання та спорту: 41 кандидат наук, 2 доктори наук, 37 фахівців, які мають учене звання доцента, 3 професори. Серед респондентів 68 осіб не мають стажу практичної роботи, 108 респондентів мають стаж від 1 до 3 років, стаж 88 респондентів становить 4 - 10 років, у 54 респондентів – стаж 11 - 20 років та 58 респондентів мають 21 рік і більше стажу практичної роботи.

Основним завданням нашого опитування було визначити популярність видів спорту в Україні.

Для зручності сприйняття матеріалу та подальшого його опрацювання ми розробили таблицю. Таблиця містила два стовпці. У першому були запропоновані види спорту (літні та зимові), які розвиває Міжнародна організація Спеціальних Олімпіад. У другому стовпці цифровий показник від 1 до 10 балів. При визначенні популярності вказаних видів спорту, їх необхідно було оцінити за десятибальною шкалою (чим вищий рівень популярності виду спорту, тим вищий бал).

На основі результатів ранжування була визначена загальна сума балів кожного представленої виду спорту, стандартне відхилення та середній ранг [7]. Результати наведено в таблиці 1.

Згідно з ранжованими оцінками, найбільшу кількість балів та найбільшу популярність, респонденти віддали таким видам спорту: футболу – 422 бали (SD = 0,55), баскетболу – 370 балів (SD = 0,34), легкій атлетиці – 370 балів (SD = 0,64), гімнастиці – 334 (SD = 0,51), волейболу – 326 балів (SD = 0,69), тенісу – 307 балів (SD = 1,13), водним видам (плавання, стрибки у воду) – 300 балів (SD = 0,43), гандболу – 291 бал (SD = 0,84), лижним перегонам – 283 бали (SD = 1,22), дзюдо – 268 балів (SD = 1,10).

На думку респондентів, середню популярність мають такі види спорту: велоспорт – 263 бали (SD = 0,95), фігурне катання – 256 балів (SD = 2,06), настільний теніс – 255 балів (SD = 0,93), пауерліфтинг – 230 балів (SD = 0,80), гірськолижний спорт – 225 балів (SD = 0,76), веслування – 214 балів (SD = 1,05), боулінг – 187 балів (SD = 0,96), ковзанярський спорт – 191 бал (SD = 0,87), кінний спорт – 183 бали (SD = 0,75), вітрильний спорт – 177 балів (SD = 0,94),

На думку опитаних, найменшу популярність мають такі види спорту: бадмінтон – 171 бал (SD = 0,67), скейтбординг – 143 бали (SD = 0,72), хокей – 140 балів (SD = 0,50), ролінг-спорт – 114 бали (SD = 0,31), софтбол – 96 балів (SD = 0,29), крикет – 87 балів (SD = 0,34), сноушуйнг – 83 бали (SD = 0,24), нетбол – 81 бал (SD = 0,20), бочі – 72 бали (SD = 0,31).

Таблиця 1

**Пріоритетно-репрезентативні види спорту
Спеціальної Олімпіади в Україні (за результатами анкетування, n=376)**

№	Види спорту Спеціальної Олімпіади	Середн. ранг	Сума балів	Стандартне відхилення (SD)
1	Футбол	9,0	422	0,55
2	Баскетбол	7,9	370	0,34
3	Легка атлетика	7,7	370	0,64
4	Гімнастика	7,0	334	0,51
5	Волейбол	6,8	326	0,69
6	Теніс	6,5	307	1,13
7	Водні види (плавання, стрибки у воду)	6,4	300	0,43
8	Гандбол	5,9	291	0,84
9	Лижні перегони	6,0	283	1,22
10	Дзюдо	5,5	268	1,10
11	Велоспорт	5,5	263	0,95
12	Фігурне катання	5,5	256	2,06
13	Настільний теніс	5,2	255	0,93
14	Пауерліфтинг	4,9	230	0,80
15	Гірськолижний спорт	4,8	225	0,76
16	Веслування	4,7	214	1,05
17	Боулінг	4,2	187	0,96
18	Ковзанярський спорт	4,0	191	0,87
19	Кінний спорт	3,9	183	0,75
20	Вітрильний спорт	3,9	177	0,94
21	Бадмінтон	3,8	171	0,67
22	Скейтбординг	3,1	143	0,72
23	Хокей	2,9	140	0,50
24	Гольф	2,5	119	0,48
25	Ролінг-спорт	2,4	114	0,31
26	Софтбол	2,0	96	0,29
27	Крикет	1,8	87	0,34
28	Сноушуйнг	1,8	83	0,24
29	Нетбол	1,7	81	0,20
30	Бочі	1,6	72	0,31

Оскільки результати анкетування респондентів було подано в ранговій шкалі, то для опрацювання використовувалися методи непараметричної статистики [6, 7]. Розрахункове значення χ^2 -критерію Фішера для порівняння характеру розподілу оцінок фахівців із теоретично очікуваним розподілом за повної їх конкордації визначалося за формулою:

$$\chi^2 = \sum_{i=1}^m \sum_{j=1}^n \frac{(R_{ij} - R_{ij}^c)^2}{R_{ij}^c};$$

де R_{ij} – відповідне емпіричне значення, R_{ij}^c – імовірність попадання в i інтервал; m – кількість респондентів; n – кількість видів спорту.

Для визначення наявності взаємозв'язку між думками респондентів одночасно доцільно використати коефіцієнт конкордації Кендалла. Коефіцієнт конкордації Кендалла обчислювався за формулою:

$$W = \frac{\chi^2}{m(n-1)}$$

Результати обчислень з перевірки гіпотези про наявність взаємозв'язку середніх експертних оцінок між регіонами є такими. Значення коефіцієнта конкордації 0,900 та коефіцієнта кореляції 0,886 ($p < 0,004$) є високими; $\chi^2 = 208,82$ ($p < 0,000001$). Оскільки χ^2 -критерію для експертних оцінок виявився меншим від однієї сто тисячної, можна вважати, що респонденти з досить високою роздільною здатністю визначили пріоритетно-репрезентативні види спорту в Україні.

Після опрацювання отриманих результатів ми встановили, що серед запропонованих літніх видів спорту, на думку респондентів, найпопулярнішим видом спорту в Україні є футбол. Другу та третю позиції займають легка атлетика та баскетбол. Дещо меншу популярність мають гімнастика, волейбол та інші види (рис. 1).

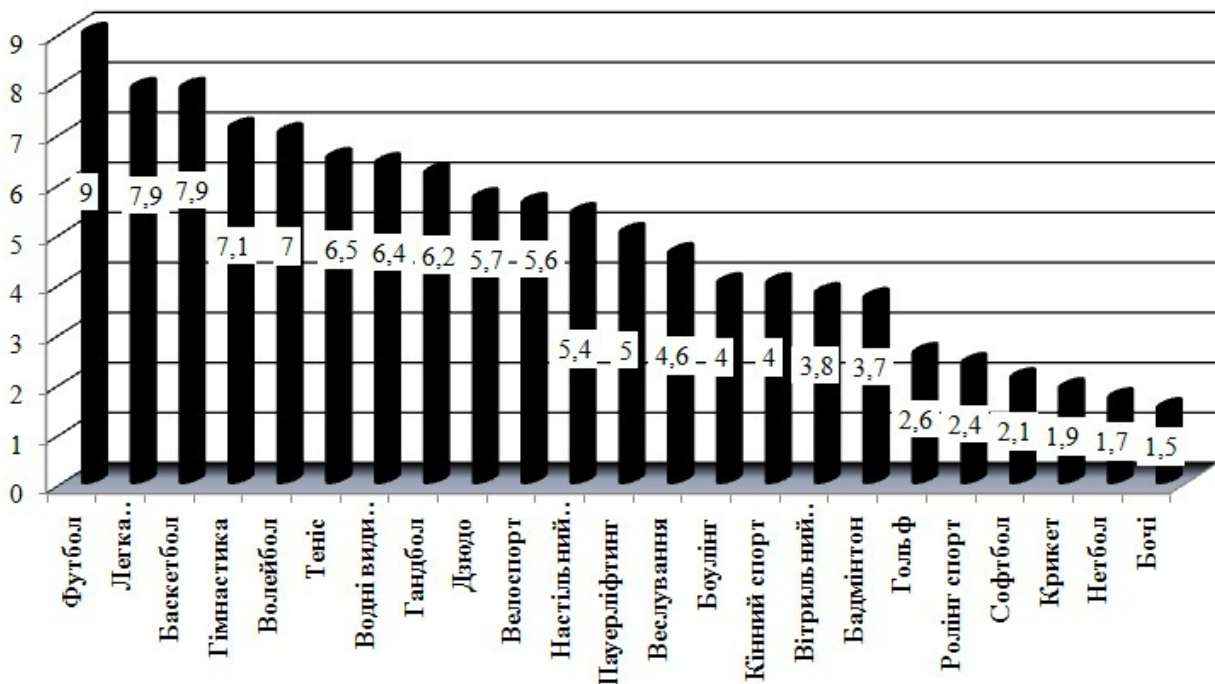

Рис. 1. Популярність літніх видів спорту в Україні

Також ми встановили, що серед представлених зимових видів спорту найпопулярнішим видом спорту респонденти вважають лижні перегони. Другу та третю позиції посідають фігурне катання та гірськолижний спорт. Дещо меншу популярність, на думку респондентів, мають ковзанярський спорт і хокей (рис. 2).

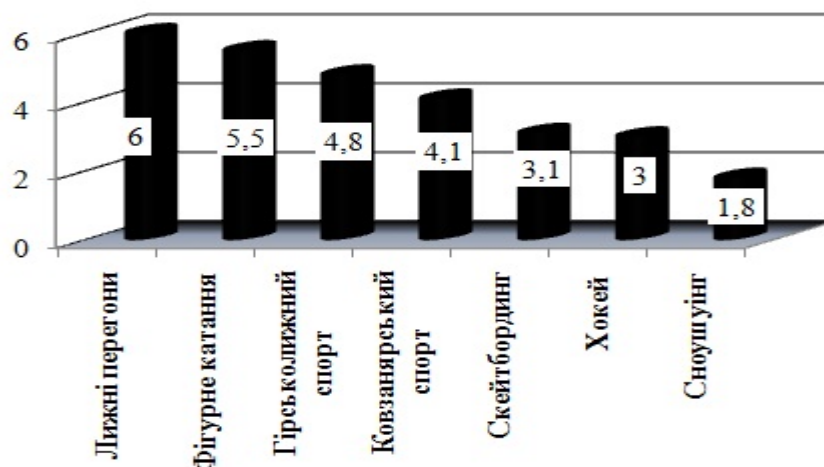

Рис. 2. Популярність зимових видів спорту в Україні

Провівши дослідження та обробивши результати опитування, ми встановили, що при беззаперечно високому рейтингу футболу в містах України пріоритетність інших видів спорту дещо відрізняється. Так, у Дніпропетровську рейтинг найпопулярніших видів спорту очолюють футбол, легка атлетика, баскетбол, теніс, гімнастика. У Києві першу позицію також займає футбол. Помінялися позиціями порівняно з Дніпропетровськом баскетбол та легка атлетика. Позаду в п'ятірці волейбол та теніс. Фахівці з Луганська визначили такі пріоритетні види спорту: футбол, легка атлетика, баскетбол, гандбол, волейбол. У Львові на першій позиції, на думку фахівців, легка атлетика, потім – футбол, баскетбол, гімнастика, волейбол. В Ужгороді рейтинг видів найпопулярніших видів спорту складають футбол, баскетбол, лижні перегони, легка атлетика, гандбол; в Херсоні – футбол, баскетбол, легка атлетика, гімнастика, волейбол; у Хмельницькому – футбол, баскетбол, лижні перегони, гімнастика, легка атлетика та в Черкасах – футбол, теніс, гімнастика, баскетбол, волейбол.

Таким чином, узагальнення думок респондентів дозволило встановити такі пріоритетно-репрезентативні види спорту в Україні: футбол, легка атлетика, баскетбол, гімнастика та волейбол.

Слід зауважити, що до провідних видів не потрапив жоден із зимових видів спорту. На нашу думку, це зумовлено дещо меншою популярністю зимових видів спорту на території України. Проте ми не можемо залишити без уваги розвиток зимових видів спорту в межах руху Спеціальної Олімпіади України. Тому, окрім видів спорту, які є у програмі Всесвітніх літніх ігор Спеціальних Олімпіад, необхідно розвивати ще види спорту з програми Всесвітніх зимових ігор Спеціальних Олімпіад. Отже, пріоритетно-репрезентативними зимовими видами спорту є лижні перегони, фігурне катання та гірськолижний спорт.

Висновок. При високому рівні узгодженості думок респондентів ми встановили, що пріоритетно-репрезентативними видами спорту в Україні є футбол, легка атлетика, баскетбол, гімнастика та волейбол. Окрім того, у межах руху Спеціальних Олімпіад України увагу слід приділяти також і розвиткові зимових видів спорту, зокрема, таких як лижні перегони, фігурне катання та гірськолижний спорт. Результати обчислень із перевірки гіпотези про наявність взаємозв'язку середніх експертних оцінок між регіонами (коефіцієнт конкордації - 0,900; $\chi^2 = 208,82$ ($p < 0,000001$); $\rho = 0,886$ ($p < 0,004$)) свідчать про високий рівень узгодженості думок респондентів.

Перспективи подальших досліджень пов'язані із визначенням структури та змісту тренувальних програм із встановлених пріоритетно-репрезентативних в Україні видів спорту Спеціальних Олімпіад.

Список літератури

1. *Бріскін Ю. А.* Спорт інвалідів : [підруч. для ВНЗ фіз. виховання і спорту] / Ю. А. Бріскін. – К. : Олімп. література, 2006. – 263 с. – ISBN 966-7133-79-6.
2. *Бріскін Ю. А.* Теоретико-методичні основи інваспорту : [монографія] / Юрій Бріскін. – Л. : Кварт, 2005. – 355 с., іл. – ISBN 966-8792-00-9.
3. *Висковатов Ю. П.* Физическая культура и спорт во вспомогательной школе : кн. для учителя и тренера / Ю. П. Висковатов, В. В. Шелковникова, И. Н. Чабан ; под ред. Ю. П. Висковатова. – О. : ЮУПУ, 1998. – 207 с.
4. *Слинявчук К. П.* Перспективы и пути развития программы Специальная Олимпиада в Украине [Электронный ресурс] / К. Слинявчук // Наука в олимпийском спорте. – 2002. – № 2. – С. 70-78. – Режим доступа : <http://www.nbuv.gov.ua/articles/2002/02skoopu.pdf>.
5. Вплив занять спортом на реабілітацію та інтеграцію неповносправних дітей з синдромом Дауна [Електронний ресурс] / Байцар Ю. І., Зубрицький Л. С., Стефанишин О. М., Любіжанін Ю. Г. // Спортивна наука України. – 2006. – № 2 (3). – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/SNU/2006-2/06byidsd.pdf>.
6. Основы математической статистики : [учеб. пособие для ин-тов физ. культуры] / под ред. В. С. Иванова. – М. : Физкультура и спорт, 1990. – 176 с., ил. – ISBN 5-278-00201-8.
7. *Бешелев С. Д.* Математико-статистические методы экспертных оценок / Бешелев С. Д., Гурвич Ф. Г. – М. : Статистика, 1974. – 159 с.

List of references

1. *Briskin Yu. A.* Sport invalidiv : [pidruch. dlya VNZ fiz. vykhovannya i sportu] / Yu. A. Briskin. – K. : Olimp. literatura, 2006. – 263 s. – ISBN 966-7133-79-6. (Ukr.)
2. *Briskin Yu. A.* Teoretyko-metodychni osnovy invasportu : [monohrafiya] / Yuriy Briskin. – L. : Kwart, 2005. – 355 s., il. – ISBN 966-8792-00-9. (Ukr.)
3. *Viskovatov Ju. P.* Fizicheskaja kul'tura i sport vo vspomogatel'noj shkole : kn. dlja uchitelja i trenera / Ju. P. Viskovatov, V. V. Shelkovnikova, I. N. Chaban ; pod red. Ju. P. Vi-skovatova. – O. : JuUPU, 1998. – 207 s. (Rus.)
4. *Slinjavchuk K. P.* Perspektivy i puti razvitija programmy Special'naja Olimpiada v Ukraine [Jelektronnyj resurs] / K. Slinjavchuk // Nauka v olimpijskom sporte. – 2002. – № 2. – S. 70-78. – Rezhym dostupa : <http://www.nbuv.gov.ua/articles/2002/02skoopu.pdf>. (Rus.)
5. Vplyv zanyat' sportom na rehabilitatsiyu ta intehratsiyu nepovnospravnykh ditey z syndromom Dauna [Elektronyy resurs] / Baytsar Yu. I., Zubryts'kyy L. S., Stefanyshyn O. M., Lyubizhanin Yu. H. // Sportyvna nauka Ukrayiny. – 2006. – № 2 (3). – Rezhym dostupu : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/SNU/2006-2/06byidsd.pdf>. (Ukr.)
13. *Osnovy matematicheskoy statistiki* : [ucheb. posobie dlja in-tov fiz. kul'tury] / pod red. V. S. Ivanova. – M. : Fizkul'tura isport, 1990. – 176 s., il. – ISBN 5-278-00201-8. (Rus.)
14. *Beshelev S. D.* Matematiko-statisticheskie metody jekspertnyh ocenok / Beshelev S. D., Gurvich F. G. – M. : Statistika, 1974. – 159 s. (Rus.)

**ПРИОРИТЕТНО-РЕПРЕЗЕНТАТИВНЫЕ ВИДЫ
СПОРТА СПЕЦИАЛЬНЫХ ОЛИМПИАД
В УКРАИНЕ**

**Юрий БРИСКИН,
Ольга ПАВЛЮСЬ, Алина ПЕРЕДЕРИЙ**

*Львовский государственный университет
физической культуры*

Аннотация. Результаты данной работы основаны на опросе, который проводился с целью установления приоритетно-репрезентативных видов спорта Специальных Олимпиад в Украине. После обработки результатов исследования было определено, что среди предлагаемых летних видов спорта Специальных Олимпиад самым популярным является футбол. Кроме того, высокие рейтинговые позиции у легкой атлетики, баскетбола, гимнастики, волейбола. Нами было определено, что среди предлагаемых зимних видов спорта Специальных Олимпиад самый популярный вид спорта - лыжные гонки. Также высокий рейтинг у фигурного катания и горнолыжного спорта.

Ключевые слова: Специальные Олимпиады, нарушения интеллекта, виды спорта, анкетирование, коэффициент конкордации.

**PRIORITY-REPRESENTATIV TYPES OF SPORT
OF THE SPECIAL OLYMPICS IN UKRAINE**

Yuriy BRISKIN, Olha PAVLOS, Alina PEREDERIY

Lviv State University of Physical Culture

Annotation. Our job performances are base on questioning which was conducted with the aim of determination of priority-representative types of sport of the Special Olympiacs in Ukraine. Working out research results, it was set that among the offered summer types of sport of the Special Olympics, the most popular type of sport in Ukraine is football. Except that, high rating positions occupy track-and-field, basket-ball, gymnastics, volleyball. It was also set that among presented winter sports of the Special Olympcs, the most popular type of sport is ski racing. Also high rating positions occupy a figure-skating and mountain-skiing.

Key words: Special Olympics, violations of intellect, types of sport, questionnaire, coefficient of concordation.

Стаття надійшла до редколегії 24.11.2011